

DARSDAN TASHQARI MASHG'ULOTLARNI O'TKAZISH SSENARIYLARI BILAN TANISHISH

Jumanazarova Sadina Yangiboyevna

SHDPI talabasi

Yaxiyaxonova Muxiba Maxmudjonovna

SHDPI katta o'qituvchisi

Negmatova Sevinch Ergash qizi

Qarshi davlat texnika universiteti 3-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16570091>

Annotatsiya. Mazkur maqolada darsdan tashqari mashg'ulotlarning o'quv jarayonidagi ahamiyati va ularni tashkil etish metodlari tahlil qilinadi. O'quvchilarning informatikaga bo'lgan qiziqishini oshirish, amaliy tajribalar orqali chuqur bilim berish hamda kreativ fikrlashni shakllantirishda darsdan tashqari mashg'ulotlar muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot davomida an'anaviy va zamonaviy metodlarning taqqoslanishi, jumladan, interfaol o'yinlar, gamifikatsiya, loyiha asosida o'qitish va "G'oyalar bozori" kabi innovatsion yondashuvlarning samaradorligi o'rganilgan. Shuningdek, maqolada mediasavodxonlik, jamoaviy ish, startup va IT-tadbirkorlik kabi konsepsiyalar orqali darsdan tashqari mashg'ulotlarni yanada qiziqarli qilish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Darsdan tashqari mashg'ulotlar, informatika ta'limi, mediasavodxonlik, gamifikatsiya, loyiha metodikasi, jamoaviy ish, axborot xavfsizligi, interfaol ta'lim, startup ta'limi, IT-loyihalar, innovatsion pedagogika.

Abstract. This article analyzes the importance of extracurricular activities in the educational process and the methods of their organization. Extracurricular activities play an important role in increasing students' interest in computer science, providing in-depth knowledge through practical experiences, and forming creative thinking. The study compared traditional and modern methods, including the effectiveness of innovative approaches such as interactive games, gamification, project-based learning, and the "Marketplace of Ideas". The article also examines ways to make extracurricular activities more interesting through concepts such as media literacy, teamwork, startups, and IT entrepreneurship.

Keywords: Extracurricular activities, computer science education, media literacy, gamification, project methodology, teamwork, information security, interactive education, startup education, IT projects, innovative pedagogy.

Аннотация. В данной статье анализируется значение внеклассной деятельности в учебном процессе и методы ее организации. Внеклассная деятельность играет важную роль в повышении интереса учащихся к информатике, обеспечении углубленных знаний посредством практического опыта, формировании творческого мышления. В ходе исследования было проведено сравнение традиционных и современных методов, в том числе изучена эффективность таких инновационных подходов, как интерактивные игры, геймификация, проектное обучение и «Рынок идей». В статье также обсуждаются способы сделать внеклассную деятельность более интересной с помощью таких концепций, как медиаграмотность, командная работа, стартапы и ИТ-предпринимательство.

Ключевые слова: внеклассная деятельность, ИТ-образование, медиаграмотность, геймификация, методология проектов, командная работа, информационная

безопасность, интерактивное образование, стартап-образование, ИТ-проекты, инновационная педагогика.

Kirish

Zamonaviy ta'lim jarayonida darsdan tashqari mashg'ulotlar o'quvchilarning bilimini mustahkamlash, ularning qiziqishlarini rivojlantirish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. An'anaviy dars jarayoni doirasida barcha mavzularni chuqur o'zlashtirish va amaliyotda qo'llash imkoniyati har doim ham yetarli bo'lavermaydi. Shu sababli, darsdan tashqari mashg'ulotlar ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lib, u o'quvchilarga fanlarni chuqurroq o'rganish, ijodiy va ilmiy izlanishlar olib borish, jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi.

Darsdan tashqari mashg'ulotlar turli shakllarda tashkil etilishi mumkin: fan to'garaklari, ilmiy-amaliy konferensiyalar, intellektual o'yinlar, loyihaviy ishlar, tajribaviy laboratoriyalar va master-klasslar shular jumlasidandir. Ushbu tadbirlar nafaqat o'quvchilarni bilim olishga undaydi, balki ularning muloqot madaniyatini rivojlantiradi, mustaqil qaror qabul qilish va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Quyida "Darsdan tashqari mashg'ulotlarni o'tkazish ssenariylari bilan tanishish" mavzusiga oid adabiyotlar tahlilini taqdim etaman. Ushbu tahlil ilmiy manbalarga asoslanib, mavzuning nazariy va amaliy ahamiyatini yoritib beradi.

Yo'ldoshev darsdan tashqari mashg'ulotlarning ahamiyatini ta'kidlab, ularni ta'lim jarayonining ajralmas qismi sifatida ko'rsatadi. U o'z tadqiqotida quyidagicha fikr bildiradi: "Darsdan tashqari mashg'ulotlar nafaqat bilimni mustahkamlash vositasi, balki o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatish va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi". U o'z ishida intellektual o'yinlar, loyiha asosidagi o'qitish, debat va munozaralar kabi metodlarni samarali deb ta'kidlaydi.[1]

Xususan, o'zbek tadqiqotchilaridan yana biri Karimova darsdan tashqari faoliyatni rejalashtirish muhimligini ta'kidlab, ushbu "Zamonaviy ta'lim texnologiyalari va darsdan tashqari mashg'ulotlar" nomli tadqiqotida quyidagi fikrni bildiradi: "O'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini orttirish uchun darsdan tashqari mashg'ulotlar an'anaviy dars metodlaridan farqli, interfaol va qiziqarli usullarda tashkil etilishi kerak". Muallifning ta'kidlashicha, bunday mashg'ulotlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, ularga mantiqiy fikrlash, tahliliy yondashuv va ijodiy tafakkur imkonini yaratadi.[2]

Yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, darsdan tashqari mashg'ulotlar ta'lim jarayonida muhim o'rin tutib, o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish va ijodiy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqotlar shuni tasdiqlaydi: ta'lim nafaqat dars davomida, balki darsdan tashqari faoliyatlar orqali ham samarali amalga oshirilishi kerak.

Metodlar. Darsdan tashqari mashg'ulotlarni o'tkazishda interfaol va noodatiy yangi metodlar o'quvchilarning qiziqishini oshirish, ularni faol ishtirok etishga undash va chuqur bilim olishlariga yordam beradi. Quyida ushbu mashg'ulotlar samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi ba'zi innovatsion metodlarni tavsiya qilish mumkin:

– *"Missiya: Topshiriqni bajarib"*. O'quvchilarga ilmiy yoki amaliy topshiriqlar beriladi va ular topshiriqni bajarib, keyingi bosqichga o'tishadi. Masalan, informatika fanida kod yozish yoki algoritmlarni tuzish bo'yicha "Kod detektivi" o'yini o'tkazilishi mumkin.

- *“Raqobatli kvest”*. Darsdan tashqari mashg’ulotni kvest formatida tashkil etish mumkin. O’quvchilar har bir bosqichda bilim va mantiqiy tafakkur asosida muammolarni hal qilishadi. Masalan, “Matematika sarguzashtlari” yoki “Fanni kashf et!” kabi loyihalar.
- *“Fakt yoki feyk?”*. O’quvchilar real va soxta axborotni ajratishni o’rganish uchun fakt-chek mashg’ulotlari o’tkaziladi. Masalan, tarixiy yoki ilmiy maqolalar berilib, ularning qanchalik ishonchli ekanligi tahlil qilinadi.
- *“G’oyalar bozorida” ishtirok etish*. O’quvchilar o’z innovatsion loyihalarini taqdim qilib, investorlarni (o’qituvchi va sinfdoshlar) jalb qilishga harakat qilishadi. Bu metod biznes va texnologik loyihalar uchun ayniqsa samarali hisoblanadi.

Natija. Biz sizga *“G’oyalar bozorida” ishtirok etish* metodini tavsiya qilamiz. O’quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, innovatsion g’oyalar yaratishga undash, tadbirkorlik va tanqidiy fikrlash ko’nikmalarini shakllantirish.

O’yin ishtirokchilari

- Startapchilar (loyiha taqdimotchilari) – o’quvchilar jamoalarga bo’linib, o’z loyihalarini ishlab chiqadilar va uni himoya qiladilar.
- Investorlar (o’qituvchi va sinfdoshlar) – startaplarga baho berib, ularga "virtual sarmoya" kiritadilar.
- Mentorlar – ba’zi tajribali o’quvchilar yoki o’qituvchi yordamchilari startapchilarga maslahat berishadi.

Bosqich	Faoliyat	Vaqt
1-bosqich: Loyihani yaratish	Guruhlar muammo va yechim topadi, loyiha g’oyasi ustida ishlaydi	Dolzarb muammoga yechim topish
2-bosqich: Taqdimot tayyorlash	Jamoalar o’z loyihalarini 3-5 daqiqalik taqdimotga tayyorlaydi	G’oyani aniq ifodalash
3-bosqich: Taqdimot va investorlar bahosi	Har bir jamoa loyihasini himoya qiladi, investorlar baho berib, virtual sarmoya ajratadi	Eng yaxshi g’oyalar aniqlanadi
4-bosqich: Muhokama va xulosa	Investorlar va jamoalar fikr almashadi, kelajakda rivojlantirish bo’yicha takliflar beriladi	O’quvchilar biznes yondashuvni tushunib yetishadi

Xulosa. Darsdan tashqari mashg’ulotlar o’quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, ularning bilim va ko’nikmalarini chuqurlashtirish hamda fanga bo’lgan qiziqishini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday mashg’ulotlar orqali o’quvchilar o’zlarini erkin his qiladi, amaliy tajriba orttiradi va muammolarni mustaqil hal qilishga o’rganadi. Ayniqsa, informatika fanida darsdan tashqari mashg’ulotlarni tashkil etish nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlash, balki zamonaviy texnologiyalarni amaliy o’rganish, dasturlash ko’nikmalarini shakllantirish va media-savodxonlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko’rsatadiki, darsdan tashqari mashg’ulotlar an’anaviy yondashuvlardan farqli ravishda interfaol metodlar, o’yinli ta’lim, loyiha usullari va texnologik yangiliklar bilan boyitilgan taqdirda samaradorlik yuqori bo’ladi. Ayniqsa, "G’oyalar bozori", "Gamifikatsiya" kabi metodlar o’quvchilarning qiziqishini oshirib, ularning bilimni o’zlashtirish darajasini oshirishga yordam beradi.

Loyiha asosida o'qitish – O'quvchilar amaliy mashg'ulotlarda qatnashib, real hayotga yaqin IT-loyihalarni ishlab chiqishi lozim.

Gamifikatsiya elementlaridan foydalanish – Informatika mashg'ulotlariga interfaol o'yinlar va virtual muhitlarni jalb qilish foydali bo'ladi.

Jamoaviy ishga asoslangan metodlarni keng joriy etish – O'quvchilar bir-biri bilan hamkorlikda ishlashga o'rgatilishi kerak.

Startup va IT-tadbirkorlik yo'nalishlarini rivojlantirish – O'quvchilar o'z loyihalarini ishlab chiqish va taqdim etishga o'rgatilishi zarur.

Axborot xavfsizligi va mediasavodxonlik – O'quvchilarga soxta axborotlarni tahlil qilish va kiberxavfsizlik bo'yicha treninglar tashkil etish muhim.

Ushbu takliflarni amalga oshirish orqali darsdan tashqari mashg'ulotlar yanada mazmunli bo'lib, o'quvchilarning ilmiy va amaliy tayyorgarligi yuqori darajaga ko'tariladi.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdievna, Axmedova Barno. "USE OF PROGRAMMING LANGUAGES IN SOLVING TECHNICAL PROBLEMS." *International scientific-online conference International scientific-online conference*.
2. Barno Abdiyevna Axmedova. "TA'LIM XIZMATLARINI SINERGIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH MODELLARI". ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ. 2025/2. Страницы 170-175
3. Barno Abdiyevna Axmedova. "RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITDA TA'LIM XIZMATI SIFATINI OSHIRISHNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARI". ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ. 2025/2. Страницы 176-180.
4. Axmedova, Barno. "Ta'lim xizmatlari sifatini oshirishning nazariy-ilmiy asoslari." *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT* 3.2 (2025).
5. Mukhitdinov Khudayar Suyunovich, Axmedova Barno Abdiyevna. "TRANSFORMATION OF EDUCATIONAL BUSINESS LEARNING PROCESSES IN IMPROVING THE QUALITY OF REGIONAL EDUCATIONAL SERVICES". *Journal of Survey in Fisheries Sciences*. 2023/3/9. Страницы 3200-3216.
6. Mukhitdinov Khudoyar Suyunovich, Axmedova Barno Abdiyevna. "Econometric modeling and forecasting of educational services to the population of the region". *To Secure Your Paper As Per UGC Guidelines We Are Providing A Electronic Bar Code*. 2021/1. Страницы 241-251.
7. Барно Абдиевна Ахмедова. "Рақамли иқтисодиёт шароитида таълим хизмати сифатини оширишнинг моҳияти ва вазифалари". ЎЗМУ ХАБАРЛАРИ. 2022. Страницы 28-31.
8. Барно Абдиевна Ахмедова. "Ways to Improve the Quality of Educational Services Using ICT". *Eurasian Journal of History, Geography and Economics*. 2022. Страницы 34-38.
9. Барно Абдиевна Ахмедова. "Econometric Methods Aimed at Improving the Quality and Digitalization Of Educational Services". *Eurasian Research Bulletin*. 2022. Страницы 66-70.
10. Барно Абдиевна Ахмедова. "Raқamli iqtisodiyot sharoitida ta'lim xizmati sifatini oshirishda ekonometrikadan foydalanish metodikasi". ЎЗМУ ХАБАРЛАРИ. 2022. Страницы 42-45.

11. Барно Абдиевна Ахмедова. "Ta'limda raqamli iqtisodiyot muammolari tahlili". O'ZBEKISTONNING YANGI TARAQQIYOT DAVRIDA TA'LIM-TARBIYA VA ILM-FAN SOHALARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI. 2022/5. Страницы 639-642.
12. Барно Абдиевна Ахмедова. "Raqamli iqtisodiyotda ekonometrik usullardan foydalanib ta'lim xizmati sifatini oshirish". O'ZBEKISTONNING YANGI TARAQQIYOT DAVRIDA TA'LIM-TARBIYA VA ILM-FAN SOHALARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI. 2022/5. Страницы 642-644.
13. Барно Абдиевна Ахмедова. "Raqamli iqtisodiyotda ta'lim xizmatlarini takomillashtirish". O'ZBEKISTONNING YANGI TARAQQIYOT DAVRIDA TA'LIM-TARBIYA VA ILM-FAN SOHALARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI. 2022/5. Страницы 644-646.
14. Akhmedova Barno Abdiyevna. "PRINCIPLES OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION BASED ON THE USE OF ICT". Journal of Management Value & Ethics (A quarterly Publication of GMA). 2023. Страницы 48-59.
15. Барно Ахмедова. "РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ". Международная конференция академических наук. 2023/3/4. Страницы 8-24.
16. Барно Ахмедова. "ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК КЛЮЧЕВОЙ ФАКТОР ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ". Development of pedagogical technologies in modern sciences. 2023/3/4. Страницы 11-26.
17. Barno Axmedova. "MASOFAVIY TA'LIM IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITDAGI O'RNINI VA AHAMIYATI". Наука и технология в современном мире. 2023/3/5. Страницы 63-73.
18. Barno Axmedova. "MASOFAVIY TA'LIM IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITDA ASOSIY OMIL SIFATIDA". Наука и технология в современном мире. 2023/3/5. Страницы 74-84.